

De Økonomiske Råd 
Formandskabet

**SKRIFTLIGE
INDLÆG FRA
DET MILJØ-
ØKONOMISKE
RÅDS MEDLEMMER**

SKRIFTLIGE INDLÆG FRA DET MILJØØKONOMISKE RÅDS MEDLEMMER

På de følgende sider er gengivet skriftlige indlæg fra medlemmer af Det Miljøøkonomiske Råd.

Følgende medlemmer har ønsket at give skriftlige bidrag:

- Finansministeriet
- Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
- Miljøministeriet
- Landbrug og Fødevarer
- FH - Fagbevægelsens Hovedorganisation, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og CO-industri
- Dansk Erhverv
- DI - Dansk Industri
- Forbrugerrådet Tænk
- Green Power Denmark
- Særligt sagkyndig Jette Bredahl Jacobsen
- Særligt sagkyndig Mogens Fosgerau

FINANSMINISTERIET

Overordnet vil Finansministeriet gerne kvittere for Det Miljøøkonomiske Råds analyser, som vedrører interessant emner med relevans for miljø- og klimapolitikken.

Kapitel I: Aktuelle miljøøkonomiske problemstillinger

Finansministeriet kvitterer for Det Miljøøkonomiske Råds arbejde, hvor der er mange gode overvejelser om kommunale klimamål, 2025 og 2030 klimamål, statsstøtte, EU's klimaplan og udledninger fra landbruget, hvor der dog er mange svære hensyn, der skal balanceres. Da landbrugets udledninger netop er grundlaget for det igangværende arbejde i Ekspertgruppen for en Grøn Skattereform, afholder vi os fra at kommentere på de konkrete oplæg i kapitlet og deres praktiske realiserbarhed.

Kapitel II: Klimatilpasning i kystzonen

Finansministeriet kvitterer for den dybdegående gennemgang af den nuværende og fremtidige oversvømmelsesrisiko i Danmark, den nuværende klimatilpasningsindsats og analysen af incitamentsstrukturer i de nuværende indsatser for klimatilpasning.

Finansministeriet deler formandskabet for Det Miljøøkonomiske Råds analyse af, at fremtidens klimaforandringer kommer til at få betydning for risikoen for stormflod i Danmark, og at dette vil drive de potentielle skadesomkostninger op. Finansministeriet noterer sig, at disse skader effektivt kan begrænses gennem klimatilpasningsindsatser. Det være sig både i form af iværksættelse af forebyggende foranstaltninger eller i form af ændrede bosætningsmønstre, så der ikke i fremtiden placeres store værdier i områder, hvor der er stor oversvømmelsesrisiko. Finansministeriet er således enig i, at borgere og erhverv bør have de rette tilskyndelser til at tilpasse sig oversvømmelsesrisikoen.

Finansministeriet noterer sig, at beregningerne af fremtidige skadesomkostninger er følsomme over for antagelser om fremtidige temperaturstigninger, men at de potentielle skadesomkostninger i alle klimascenarier ventes at stige betydeligt i fremtiden. Finansministeriet noterer sig desuden, at risikoen for oversvømmelse er koncentreret i nogle få områder, og at disse områder fortrinsvist er byområder, hvor store værdier er koncentreret, hvorfor de forventede årlige skader er endog meget geografisk koncentreret.

Ifm. opgørelsen af skadesomkostninger bemærker Finansministeriet imidlertid, at ikke alle værdier medtages i opgørelsen af skader. Der må ventes at være en række ikke-markedsomsatte goder, der kan medføre, at de potentielle skadesomkostninger i nogle områder er underestimeret. Det kunne f.eks. omfatte rekreative-, kultur- og/eller naturhistoriske værdier eller samfundskritiske anlæg og infrastruktur. Finansministeriet opfordrer til, at fremtidigt arbejde med fastlæggelse af potentielle skadesomkostninger på klimatilpasningsområdet også har fokus på at pris-sætte disse ikke-markedsomsatte goder.

Finansministeriet deler analysen af, at nytteprincippet økonomisk set er hensigtsmæssigt i fordelingen af finansieringsbidrag til klimatilpasningsprojekter. Fastholdelse af nytteprincippet er understreget i den klimatilpasningsplan, som regeringen lancerede i oktober 2023. Her er der

samtidig igangsat initiativer til at analysere muligheden for at forenkle modellen for bidragsfordeling mhp. at undgå, at projekter stranded grundet de transaktionsomkostninger, som bestemmelse af bidragsfordelingen udgør i klimatilpasningsprojekter.

Finansministeriet noterer sig med interesse de konklusioner, som Det Miljøøkonomiske Råd drager vedr. den statslige naturskadeordning. Finansministeriet vurderer generelt, at det er hensigtsmæssigt, hvis at strukturerne omkring klima-tilpasning indrettes på en måde, der understøtter incitamentet til klimatilpasning og anerkender de teoretiske principper vedr. forsikringer, som der er redegjort for i rapporten. Rapporten påpeger på den baggrund, at naturskadeordningen kan have den modsatte effekt. Finansministeriet noterer sig denne konklusion.

Kapitel III: Kødfordbrug og drivhusgasafgifter

Finansministeriet kvitterer for formandskabets undersøgelse af danske husstandes forbrugsreaktioner på stigende kødpriser fra 2021-2022, og hvordan disse kan illustrere de mulige forbrugsreaktioner ved indførelsen af en CO₂e-afgift på dansk landbrug. Dette er et brugbart indspark til debatten om hvordan stigende priser vil påvirke forbruget sfa. en CO₂e-afgiftspålægelse af landbruget.

Finansministeriet bemærker, at analysen finder, at efterspørgslen efter oksekød er mindre prisfølsom end efterspørgslen efter øvrige kødtyper, at der er lav substitution mellem kødtyper, og at den begrænsede substitution primært sker til øvrige fødevarer. Resultaterne viser således, at det samlede forbrug af kød skønnes at falde uanset hvilken kødtype, der stiger i pris. Finansministeriet bemærker desuden, at de estimerede efterspørgselselasticiteter for kød er i overensstemmelse med de anvendte elasticiteter i GrønREFORM.

Finansministeriet bemærker derudover, at resultaterne viser, at efterspørgslen efter danskproduceret kød er mindre prisfølsom end efterspørgslen efter udenlandskproduceret kød, samt at der er større substitution mod øvrige fødevarer end udenlandsk kød. Finansministeriet bemærker, at dette indikerer, at stigende priser på indenlandsk kødproduktion sfa. en CO₂e-afgift, må forventes at indebære begrænset lækage fra dansk- til udenlandskproduceret kød. Det bemærkes dog, at en CO₂e-afgift kan medføre stigende priser på andre fødevarer end kød, hvorfor lækageeffekterne kan være højere i dette tilfælde.

Finansministeriet bemærker desuden, som understreget af formandskabet, at en CO₂e-afgift på landbruget må forventes at have yderligere effekter. Det bemærkes bl.a., at forbrugsreaktionerne afhænger af substitutionsmulighederne og forbrugernes opfattelse af om prisstigninger er midlertidige eller permanente. I den forbindelse understreges det, at de estimerede effekter i analysen er kortsigtseffekter, og at permanente prisstigninger (fx sfa. en CO₂e-afgift) kan ændre forbrugstilpasningen og udbuddet af kød, hvilket kan påvirke effekterne på forbruget. Derudover kan en permanent prisforøgelse medføre øget produktinnovation over en længere periode, der kan forbedre substitutionsmulighederne og forøge forbrugernes følsomhed over for prisstigninger.

Endelig bemærker Finansministeriet, at formandskabets velfærdsanalyse indikerer et begrænset velfærdstab for danske forbrugere ved prisstigninger i tråd med formandskabets estimerede

prisstigninger ved en CO₂e-afgift på 1.200 kr./ton pba. Økonomi og Miljø 2020. Det bemærkes dog, at en CO₂e-afgift på landbruget vil have yderligere effekter, der kan påvirke velfærdstabet på forskellig vis, bl.a. gennem prisstigninger på andre fødevarer end kød, fx mejeriprodukter, samt gennem mulige produktionstilpasninger, fx mod mere plantebaserede fødevarer.

MINISTERIET FOR FØDEVARER, LANDBRUG OG FISKERI

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri vil kvittere for formandskabets grundige analyser og bidrag til miljø- og klimapolitikken.

Kapitel I: Aktuelle miljøøkonomiske problemstillinger

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri er enig i formandskabets konklusion i forhold til, at der er stor sammenhæng mellem klima- og kvælstofindsatser i landbruget. Ministeriet har stor opmærksomhed på, at kommende regulering tager højde for disse sammenhænge, og at reguleringen ikke udarbejdes uafhængigt af hinanden.

Ministeriet noterer i forlængelse heraf formandskabets konklusion om, at en ensartet drivhusgasafgift er den samfundsøkonomisk billigste måde at reducere drivhusgasudledningerne på. Ministeriet bemærker dog, at behovet for kvælstofreduktioner og potentialet for natur er forskelligt på tværs af landet, og at der særligt for visse udledningstyper i landbruget er stor usikkerhed i forhold til opgørelsen.

Ministeriet noterer ligeledes formandskabets konklusion om, at bedriftsregnskaber er afgørende. Ministeriet bemærker endvidere, at der med 'Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug' fra oktober 2021 blev afsat 249 mio. kr. til at igangsætte forskning og udvikling af bedriftsregnskaber, der særligt skal gøre det muligt at opgøre og regulere udledningerne af drivhusgasser på den enkelte landbrugers bedrift. Ved senere aftaler om fordeling af forskningsreserver er der afsat yderligere midler til arbejdet. Arbejdet med bedriftsregnskaber omfatter ligeledes forbedret kortlægning af kvælstofudledningerne mhp. udvikling af en ny og mere bedriftsnær kvælstofreguleringsmodel.

Kapitel II: Klimatilpasning i kystzonen

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri har ingen bemærkninger til kapitlet.

Kapitel III: Kødfordbrug og drivhusgasafgifter

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri bemærker indledningsvis, at det er vigtigt at forstå forbrugeradfærd for at forstå konsekvenserne af regulering. Ministeriet vil i den forbindelse kvittere for et grundigt arbejde med analyse af empiriske data i forhold til forbrugernes faktiske adfærd.

Ministeriet noterer resultaterne fra kapitlets analyse, men bemærker samtidig, at den valgte periode var atypisk på mange måder, hvor der på tværs af varegrupper var markante prisstigninger, der medførte høj inflation generelt. Dette kan ikke udelukkes at have påvirket forbruger-

nes købsadfærd, herunder også substitutionen mellem forskellige varegrupper. Selv om prisstigningerne på kød i den valgte periode ifølge formandskabet er omtrent det samme som en ensartet drivhusgasafgift på 1.200 kr. pr. ton CO₂e, har øvrige prisstigninger på energi mv. formentlig også haft en betydelig påvirkning på forbrugernes efterspørgsel efter fødevarer. Resultaterne skal derfor ses med dette forbehold.

Ministeriet noterer endvidere, at beregningerne indikerer, at danske forbrugere generelt er mindre prisfølsomme over for dansk kød end for udenlandsk kød. Dette er væsentligt at være opmærksom på i forhold til diskussioner om lækage.

MILJØMINISTERIET

Miljøministeriet har med interesse læst vismandsrapporten Økonomi og Miljø 2023, og vil gerne takke for et nyttigt bidrag til debatten om dansk miljø- og klimapolitik. Miljøministeriets bemærkninger fokuserer på kapitel II omhandlende klimatilpasning i kystzonen.

Indledningsvist vil vi knytte en bemærkning til kapitel I vedr. aktuelle miljøøkonomiske problemstillinger, hvor der beskrives sammenhæng mellem klima- og kvælstofregulering. Det fremgår, at en omkostningseffektiv indregning af klimatiltag med kvælstofeffekt kræver, at den kommende regulering af kvælstofudledningerne er på plads, før indførelse af drivhusafgifter i landbruget. Miljøministeriet vil fremhæve, at omkostningseffektiv regulering af kvælstof i højere grad er geografisk betinget end klimaregulering. Miljøministeriet vurderer, det også er muligt at sikre en omkostningseffektiv regulering ved først at fastlægge klimareguleringen, hvorefter den efterfølgende arealspecifikke kvælstofregulering fastlægges.

Kapitel II: Klimatilpasning i kystzonen

Miljøministeriet kvitterer for, at kapitlet om klimatilpasning i kystzonen belyser regulering og incitamentstrukturer på kystbeskyttelsesområdet.

Miljøministeriet er enig i, at grundlaget for cost-benefit-analyser kan forbedres og er enig i, at standardiserede modeller og en ensartet tilgang til opgørelse af skader er ønskeligt. I praksis kan der være flere udfordringer, som ikke adresseres i rapporten: Det kan blive svært på tværs af landet at prioritere projekterne med de største samfundsøkonomiske overskud, da de typisk godkendes i forskellige kommuner og i forskellige tidsperioder. Dertil havde det været nyttigt, hvis rapporten uddybede sætningen på s. 79 om, at der skal skabes tilskyndelser til, at relevante målrettede projekter bliver udarbejdet - både hvad angår hvilke tilskyndelser, der kunne være brugbare og hvad der menes med relevante målrettede projekter.

Der savnes i rapporten konkrete input til, hvordan en standardiseret model for bidragsfordeling kan se ud i praksis. Større kystbeskyttelsesprojekter kan ofte omfatte flere forskellige kystbeskyttelsesanstaltninger, hvor der kan være en differentieret nytte af de enkelte anlæg. Endvidere mangler betragtninger om, at nytten kan indebære tidlige afhængigheder, hvor den først udfoldes helt om nogle årtier som følge af havspejlstigning. Forskellige aktører kan desuden have

et differentieret beskyttelsesbehov, fra en nul-tolerance til at kunne acceptere mindre oversvømmelser. Med regeringens klimatilpasningsplan undersøges modeller for bidragsfordeling nærmere.

Formandskabet bemærker vedr. den statslige tilskudspulje til kystbeskyttelse, at statslig medfinansiering i princippet alene bør gå til projekter, hvor der er helt særlig nationale interesse, der skal beskyttes. Hvis staten herudover ønsker at fremme projekter kan det ske ved generelle bidrag til projekter, der indeholder offentlige goder. Til det kan bemærkes, at for at få adgang til kystpuljen, skal projektet medvirke til en helhedsorienteret løsning, der bl.a. tilgodeser samfundets interesser i kystzonen. Hvis ikke projektet opfylder det krav, kan det ikke opnå finansiering. Dertil prioriteres ansøgninger også ud fra, om de medfører en væsentlig reduktion i skadesomkostningerne i projektområdet.

På side 66 fremgår det, at staten helt eller delvist kan finansiere fællesprojekter gennem stats-tilskud. Det er ikke korrekt, at staten kan give fuldt tilskud. Med kystpuljen kan staten give tilskud til kystbeskyttelsesprojekter, men minimum 20 pct. af anlægsudgifterne til projektet skal finansieres af ansøgerne. Kystpuljen har siden oprettelsen alene dækket op til 50 pct. af de støtteberettigede anlægsomkostninger, dog undtaget enkelte diger ved Vadehavet, som har fået dækket op til 80 pct.

LANDBRUG & FØDEVARER

Kommentarer til diskussionsoplægget fra DMØR

Landbrug & Fødevarer (L&F) fremsender hermed kommentarer til diskussionsoplægget fra formandskabet for Det Miljøøkonomiske Råd (DMØR) vedrørende aktuelle miljøøkonomiske problemstillinger, klimatilpasning af kystzonen, kødforbrug og drivhusgasafgifter.

Integrering af kommunale klimatiltag og varslet klimaregulering

L&F støtter DMØRs anbefaling om, at kommunerne bør integrere deres klimatiltag med den nationale klimapolitik. Dette indebærer behovet for mere effektive godkendelsesprocesser og kommunalplaner, der harmonerer med nationale mål, herunder fremme af grøn infrastruktur såsom landvindmøller, solceller og el-ladestander. Samtidig opfordrer L&F til en accelereret behandling af klimatiltag som biogasanlæg, pyrolyser og elnettet på kommunalt niveau.

L&F deler ligeledes DMØRs synspunkt om, at klimaregulering med henblik på at opnå målene for 2025/2030 bør implementeres med tilstrækkeligt varsel for at minimere tilpasningsomkostningerne for både virksomheder og husholdninger.

Ensartet afgift ødelæggende for den grønne omstilling i fødevarerhvervet

L&F kan og vil bidrage til målsætningen i 2030 med landbrugsaftalens bindende mål. L&F finder at en høj ensartet afgift ikke er den rette løsning. DMØR peger på en ensartet afgift som den samfundsøkonomiske bedste løsning. Denne løsning tager ikke højde for principperne i klimaloven og i regeringsgrundlaget. En høj ensartet afgift vil få store konsekvenser for beskæftigelsen

i fødevarerhvervet. Tidl. DMØR-rapport opgjorde tabet af arbejdspladser til 20.000. DMØR medregner ikke transitionsomkostningerne i analysen. Landmænd og slagteriarbejdere m.fl. i landdistrikterne vil sandsynligvis ikke opfylde kravene til de nye jobs, der evt. vil opstå lokalt.

Det er bredt anerkendt, at landbruget netop er et lækageudsat erhverv. DMØR kom selv frem til, at dansk animalsk produktion var 50 pct. mere klimaeffektiv end animalsk produktion uden for EU i sin rapport fra 2019. Sidenhen har World Resources Institute i sin rapport fra 2021 bekræftet, at dansk landbrug er blandt de bedste til at producere klimaeffektivt.

L&F er derfor uenige i DMØRs anbefaling om at importere varer fra lande, hvor medarbejdere muligvis er underbetalte, og der mangler gennemsigtighed om dyrevelfærd, samtidig med at industrien kan være betydeligt støttet af staten. Dette kan føre til en endnu øget lækage og gøre Danmark unødigt afhængig af andre landes stabilitet.

L&F advarer om, at ovenstående anbefalinger fra DMØR, bl.a. vil betyde en betragtelig reduktion af kvægbrug i Danmark på grund af de økonomiske udfordringer som følge af høje klimaafgifter. Produktionen vil blot genopstå i udlandet. En flytning af produktionen til udlandet vil medføre en højere CO₂-udledning pr. produceret enhed. Det vil selvsagt ikke tælle med på den danske klimaopgørelse, men det vil derimod kun forværre det globale klimaregnskab.

Kompensationsordning for klimaafgift på landbruget

L&F er undrende over for, at DMØR ikke anbefaler en kompensationsordning, der er betinget af forhold den enkelte landmand kan påvirke. Det vil netop incitament for øget investering i teknologi til reduktion af det enkelte landbrugs klimaaftryk.

Der bør være mulighed for, at landmænd kan ansøge om støtte til teknologiske investeringer med henblik på at mindske landbrugenes aftryk og dermed opnå en lavere klimaafgift. Hvis der skal være en klimaafgift, bør den introduceres med et betydeligt bundfradrag, hvilket vil motivere landmændene til at investere i nuværende klimavenlige teknologier, samtidig med at de kan opretholde deres drift, indtil endnu nødvendige teknologier er på plads for den grønne omstilling.

Det er urealistisk med en kvælstofafgift

Kollektive virkemidler anses som de mest effektive og omkostningseffektive for både landbrug og miljø, da de er permanente og opererer uden for dyrkningsfladen. Dog udgør besværlig myndighedsbehandling i nogle tilfælde en barriere for udtagningsindsatsen, hvilket potentielt kan resultere i en højere kvælstofafgift for landbruget. Dette betragtes som uacceptabelt.

En ny reguleringsmodel, under udvikling med Fødevarerministeriet som tovholder, opfattes som mere anvendelig. Den giver landmændene redskaber og vejledning til at reducere udledningen, i modsætning til en grundlæggende afgift. Derfor foretrækkes den nye reguleringsmodel både af landmænd og for miljøet.

Indsatser bør fokuseres, hvor retentionen er lavest for optimal miljøeffekt. Dog varierer retentionen markant mellem vandoplønde og inden for dem. Eksisterende retentionskort er nyttige, men præcisionen er ikke tilstrækkelig til at danne grundlag for afgiftsfastsættelse.

Indsatskravene i vandplaner varierer betydeligt, og grundlaget er ikke stabilt nok til at danne grundlag for afgiftsfastsættelse.

Landbrugets Klimatilpasning

Landbrugets primære udfordring inden for klimatilpasning er ikke så meget stormfloder som øget og mere uforudsigelig nedbør samt afvanding af det åbne land via vandløbene. Derfor arbejder L&F for at skabe opmærksomhed om dette i en opfølgning på klimatilpasningsplan 1, lanceret i oktober 2023. Øget nedbør og oversvømmelser er aspekter, der ikke er blevet behandlet i DMØRs diskussionsoplæg.

Generelt, når det kommer til klimatilpasning, arbejder L&F for at implementere anbefalinger fra ekspertudvalget til ændret vandløbsforvaltning i 2017, også kendt som "Høgh-udvalget". En central anbefaling fra udvalget er at implementere helhedsplanlægning af vandløbssystemerne på tværs af kommunegrænser.

Kødforbrug

L&F har selv arbejdet med det anvendte forbrugerpanelet omtalt i kapitel 3 i diskussionsoplægget og det er vores opfattelse, at panelet er svagt og mangler repræsentativitet i forhold til formandskabets anvendelse. Dette bekræftes også af sammenligningen med Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse.

Analysen omfatter kun lige over halvdelen af husholdningernes kødindkøb i dagligvarehandlen, idet tørret, saltet, røget og tilberedt kød er lagt i kategorien andre fødevarer. Endelig er der et stort forbrug af kød ved udespisning, som i den analyserede periode kan have stor betydning for forbruget i dagligvarehandlen, som følge af først en nedlukning og derefter en stor opblomstring af udespisning.

Valg af udenlandsk kød er ikke nødvendigvis en forbrugerbeslutning, men i stor grad en beslutning, der ligger hos indkøberne i dagligvarehandlen. Under inflationskrisen har der næppe været det store incitament fra supermarkedernes side til at lægge udenlandsk kød i kølediske, idet også udenlandsk kød er steget i pris. Ved en ensidig dansk drivhusafgift vil det derimod kun være dansk kød, der stiger i pris.

Prisstigningerne i analysen kommer på baggrund af et inflatorisk pres som følge af finanspolitikker under coronatiden og udbrud af krig i Ukraine. På det bagtæppe er der en vis baggrund for at mene, at forbrugernes syn på situationen er af konjunktuel karakter, hvorimod en CO₂e-afgift vil have strukturel karakter.

På baggrund af ovenstående kritikpunkter er det L&F's opfattelse, at analysen ikke opfylder såkaldt ekstern validitet. Dvs. om resultaterne kan overføres til at drage konklusioner om, hvorledes forbrugerne vil reagere på prisstigninger forårsaget af en drivhusafgift. Derudover sætter

vi spørgsmålstegn ved panelets repræsentativitet og det manglende kødforbrug i analysen. Det er derfor Landbrug & Fødevarers opfattelse, at analysen er uegnet til at drage konklusioner om størrelsesordenen på forbrugernes efterspørgsel efter kødprodukter ved en evt. afgift på drivhusgasudledninger.

FH - FAGBEVÆGELSENS HOVEDORGANISATION, ARBEJDERBEVÆGELSENS ERHVERVSRÅD OG CO-INDUSTRI

Kommentarer fra Fagbevægelsens Hovedorganisation (FH)

Kapitel I: Aktuelle miljøøkonomiske problemstillinger

Rapporten beskriver, hvordan næsten alle danske kommuner har fastsat egne reduktionsmål for drivhusgasser, og hvordan decentrale delmål medfører en risiko for, at den grønne omstilling bliver mindre omkostningseffektiv end ved brug af nationale centrale tiltag. FH finder, at det er en relevant problemstilling, og at der bør arbejdes for en retfærdig grøn omstilling, der gennemføres så omkostningseffektivt som muligt.

Formandskabet argumenterer for, at regulering, der indebærer en rimelig sikkerhed for at opnå Klimalovens 2030-mål, bør gennemføres nu for at undgå betydelige meromkostninger ved en senere regulering med kort varsel. FH erindrer, at formandskabet i *Miljø og Økonomi (2022)* endvidere belyste de samfundsøkonomiske tilpasningsomkostninger på arbejdsmarkedet af klimapolitikken. Tilpasningsomkostningerne vil være meget konkrete for de lønmodtagere, der bliver berørt. FH er derfor enig i vigtigheden af at undgå unødige meromkostninger i den grønne omstilling, og bemærker samtidig, at uddannelsesaktivering og aktiv arbejdsmarkedspolitik er vigtige instrumenter i at sikre en tryk omstilling for lønmodtagerne.

EU og Danmarks klimamål overlapper efter 2030. Formandskabet foreslår, at de danske klimamål enten skærpes, så de er entydigt styrende, eller slækkes, så EU's mål bliver styrende. FH er enig i, at klare mål understøtter den grønne omstilling, men bemærker samtidig, at FH ikke går ind for at slække på målene – FH går ind for, at Danmark skal være et klimamæssigt foregangsland.

FH ønsker en retfærdig omstilling – og dermed også en omstilling af landbruget, som kan tjene til inspiration for andre lande, baseret på en høj ensartet CO₂e-afgift, hvor investeringerne i den grønne omstilling ikke forvrides på tværs af sektorer. FH støtter dermed op om formandskabets anbefalinger om en afgift på drivhusgasudledningerne i produktionen.

Det er samtidig afgørende, at provenuet føres tilbage til sektoren og herunder lønmodtagerne i sektoren og ikke udformes på en måde, så det flytter arbejdspladser ud af landet.

Den grønne omstilling skal skabe flere gode job, som FH påpegede i sin helhedsplan *Sammen skaber vi Danmark – Sammen skaber vi grøn omstilling (2020)*. De lønmodtagere, der ufor skyldt kommer i klemme i omstillingen, har behov for hjælp til at komme videre – det kræver

investeringer i voksen-, videre- og efteruddannelse. Det vil være med til at sikre en retfærdig grøn omstilling til gavn for lønmodtagerne.

Kapitel II: Klimatilpasning i kystzonen

FH ser med tilfredshed på, at der bliver sat tal på en vigtig dagsorden. FH har selv tidligere sat fokus på muligheder og barrierer i klimatilpasningen, samt lønmodtagernes rolle heri med udspillet *Klimatilpasning til tiden (2022)*.

Formandskabet bemærker, at stormflodsordningen risikerer at virke mod hensigten og kan føre til øget bebyggelse i risikoområder. Samtidig er gennemsnitsindkomsten højere i risikoområder, hvilket giver en lille men skæv omfordeling. FH mener, at klimatilpasningstiltag bør understøtte en effektiv omstilling uden at omfordele skævt på tværs af indkomstgrupper.

Lige som den grønne omstilling, så kræver klimatilpasningen den rette arbejdskraft. FH understreger, hvordan det atter sætter behov for fokus på at opgøre arbejdskraftbehovet, ved både grøn omstilling og klimatilpasning samt at styrke uddannelsesindsatsen.

Formandskabet anbefaler, at der nedsættes et ekspertudvalg til at løfte opgaven med en eventuel omlægning af stormflodsordningen. FH har selv tidligere foreslået at oprette et Klimatilpasningsråd, som skal bestå af eksperter inden for klimatilpasning, økonomi, planlægning og naturbeskyttelse, med ansvar for kortlægning af omkostninger, investeringsbehovet og den løbende redegørelse.

Kapitel III: Kødfordbrug og drivhusgasafgifter

Analysen viser, at prisstigninger på kødprodukter fører til en reduktion i forbruget af disse. Dermed kan en ensartet drivhusgasbeskatning på produktionssiden medvirke til en omstilling mod en mere klimavenlig produktion. FH finder analysen relevant, da viden om, hvordan prismekanismen fungerer i praksis, er vigtig i forhold til at forstå effekten af klimaafgifter.

Analysen ser også på velfærdstabet på tværs af lav- og højindkomst grupper af en prisstigning. FH værdsætter, at formandskabet adresserer, at den grønne omstilling kan påvirke indkomstgrupper forskelligt. FH's egne analyser i *Retfærdig Grøn Omstilling – Hvad er det, hvad kræver det, og hvad kan vi gøre? (2022)* viser, at lønmodtagerne bakker op om og ønsker en retfærdig grøn omstilling. Blandt lønmodtagernes mest udbredte bekymringer er prisstigninger, ulighed og risiko for jobtab. For at sikre opbakningen til den grønne omstilling mener FH derfor, at det er afgørende med løbende afvejninger af fordelings effekter og overvejelser om eventuel kompenserende tiltag, når den konkrete politik udvikles.

DANSK ERHVERV

Dansk Erhverv kvitterer Det Miljøøkonomiske Råd (DMØR) for et gennemarbejdet og meget aktuelt diskussionsoplæg. Herunder hæfter Dansk Erhverv sig særligt ved, at diskussionsoplægget understreger og viser, at en ensartet CO₂e-afgift på bedriftsniveau er det mest omkostningseffektive virkemiddel til at omstille landbruget.

Kapitel I: Aktuell miljøøkonomisk politik

Indfrielse af klimamål

Dansk Erhverv er meget enig i DMØR's anbefaling om, at den nødvendige regulering til at indfri det danske klimamål for 2030 bør vedtages nu. Det er generelt fordyrende at ændre i regulering og rammevilkår med kort varsel.

Erhvervslivet kan bl.a. ikke foretage de nødvendige investeringsbeslutninger, hvis der er uklarhed om de fremadrettede rammevilkår. Derfor skal reguleringen til indfrielse af 2030-målet på plads nu, og tilgangen med at vedtage reguleringen i sidste øjeblik, som det er sket med 2025-målet, bør ikke gentages.

Ligesom DMØR vurderer Dansk Erhverv, at en CO₂e-afgift bør være en central driver i den grønne omstilling. En CO₂e-afgift på tværs af alle sektorer, er den mest omkostningseffektive vej til at indfri klimamålene. Derfor går Danmark glip af samfundsøkonomisk billige reduktioner, så længe der ikke er en CO₂e-afgift for landbruget. Dansk Erhverv mener grundlæggende, at der skal være omkostninger ved at udlede, men det skal ikke være dyrere generelt at være virksomhed i Danmark.

DMØR anfører, at det er mest omkostningseffektivt, hvis den danske klimaregulering harmonerer med EU's. Den vurdering deler Dansk Erhverv fuldt ud. Danmark skal undgå unødvendig dobbeltregulering. Derfor mener Dansk Erhverv bl.a. også, at den indførte flyafgift i Danmark bør genbesøges i takt med, at EU's kvotesystem udvides til at omfatte flysektoren.

DMØR bemærker, at i takt med at EU's kvotesystem udvides til at omfatte flere sektorer, vil Danmarks mulighed for at føre en selvstændig klimapolitik blive begrænset. Det er en vigtig pointe og ikke noget, som skal begrædes, da fælleseuropæiske klimaløsninger er de mest omkostningseffektive og reducerer risikoen for drivhusgaslækage.

Dansk Erhverv anfører samtidig, at der forsat er ræson for national klima- og energipolitik, så længe denne føres komplementært til den fælleseuropæiske regulering. F.eks. er hurtigere godkendelser af vedvarende energi og etablering af infrastruktur såsom elnet opgaver, der også komplementært kan adresseres nationalt.

Dansk Erhverv er også enig med DMØR i, at det er uhensigtsmæssigt, at den europæiske landbrugssektor ikke er omfattet af kvotehandelssystemet. Udeladelsen betyder, at landbrugets reduktioner skal indfris via nationale tiltag, der er mere omkostningstunge.

Udledninger fra landbruget

DMØR konstaterer, at en ensartet klimafgift på landbruget er den mest omkostningseffektive vej til at reducere landbrugets udledninger og dermed bidrage til at nå de danske klimamål. Omvendt vil en forbrugsafgift ikke være effektiv til at reducere landbrugssektorens udledninger, da størstedelen af landbrugets producerede fødevarer eksporteres, og derfor ikke vil blive påvirket af en dansk forbrugsafgift.

Dansk Erhverv deler fuldt ud DMØR's analyse. Derfor er Dansk Erhverv også meget enig i, at der er behov for en CO₂e-afgift på bedriftsniveau til at sikre en omkostningseffektiv omstilling af landbruget. En sådan afgift vil give et klart incitament til klimavenlig produktion ude på det enkelte landbrug. Dansk Erhverv advarer i tråd med DMØR om, at en forbrugsafgift ikke vil medføre reduktioner ift. de danske klimamål. Derimod vil en forbrugsafgift blot fordyre den danske klimaomstilling.

I forlængelse heraf konstaterer Dansk Erhverv, at det i diskussionsoplægget med fordel kunne uddybes, at forbrugsafgifter også vil være administrativt vanskelige og dyre at implementere. De dårlige erfaringer med den tidligere fedtafgift viser, at sådanne afgifter er særdeles vanskelige at implementere for bl.a. fødevarer.

Dansk Erhverv går generelt ind for, at der skal være omkostninger ved at forurene og princippet om, at forurenere betaler – men samlet set skal det ikke være dyrere at være virksomhed eller landmand. Derfor går Dansk Erhverv ind for, at provenuet fra en kommende CO₂e-afgift på landbruget tilbageføres fuldt ud til erhvervet. I den forbindelse er Dansk Erhverv enig med DMØR i, at kompensationen/tilbageførelsen skal indrettes sådan, at den ikke mindsker landbrugets incitament til at omstille sig. Kompensation skal derfor gives markedsbaseret og teknologineutralt til brug for investering i klimavenlige landbrugsløsninger, og kompensationen skal ydes på en måde, så selve prissignalet i CO₂e-afgiften ikke bliver forvredet, og incitamentet til omstilling dermed bevares.

Desuden bemærker Dansk Erhverv, at hvis landbrugssektoren ikke bidrager med reduktioner, vil det betyde, at der skal foretages mere omkostningstunge reduktioner i andre sektorer.

Kapitel II: Klimatilpasning i kystzonen

Dansk Erhverv er meget enig med DMØR i, at klimatilpasningsindsatsen skal tilrettelægges omkostningseffektivt. Det betyder bl.a., at klimatilpasningsindsatsen skal indrettes sådan, at der er et klart incitament til at placere bygninger og infrastruktur på lokationer, der i mindst mulig grad er udfordret af f.eks. oversvømmelse og stormflod.

Det indebærer, at det som udgangspunkt er lodsejerens ansvar at klimatilpasse sin ejendom. Dermed bevares incitamentet til at placere sin ejendom på hensigtsmæssige steder og selv tage ansvar for, at den kan modstå udfordringer fra f.eks. øgede regnmængder.

Dansk Erhverv er enig i, at det som udgangspunkt bør være dem, der får gavn af klimatilpasningsinitiativer, der finansierer initiativerne. I det tilfælde, at klimatilpasningsprojekter beskytter bredere samfundsøkonomiske hensyn, kan det være hensigtsmæssigt, at det offentlige medfinansierer projekterne. I forlængelse heraf påpeger Dansk Erhverv, at det offentlige har en vigtig rolle i at koordinere klimatilpasningsindsatsen.

Dansk Erhverv støtter op DMØR's anbefaling om, at den offentlige klimatilpasningsindsats bør fastlægges via cost-benefit-analyser, der viser, hvor indsatsen skal lægges for at beskytte mest mulig samfundsøkonomisk værdi.

Kapitel III: Kødforbrug og prisudvikling

Dansk Erhverv kvitterer for den grundige partielle analyse, som DMØR har lavet om prisstigningers betydning for danskernes kødforbrug. Analysen viser, at en afgift på bedriftsniveau vil medføre et lavere kødforbrug hos danske forbrugere, idet forbrugerne foretrækker dansk produceret kød og derfor ikke en-til-en substituerer til importeret kød.

Dermed illustrerer DMØR's analyse, at en af de grundlæggende mekanismer bag en drivhusgasafgift for landbruget virker. Dansk Erhverv påpeger, at analysens resultat er vigtigt og understøtter, at en afgift på bedriftsniveau er den rigtige vej at gå – også selvom analysen i sagens natur er partiel. Det skyldes, at en afgift på bedriftsniveau giver incitament til omstilling af dansk landbrug og indenlandske reduktioner samtidig med, at afgiften giver en adfærdseffekt hos forbrugerne.

I forlængelse af DMØR's analyse påpeger Dansk Erhverv, at forbrugsafgifter er en u hensigtsmæssig vej at gå i forhold til at indfri de danske klimamål. Forbrugsafgifter vil ikke effektivt sænke de danske udledninger, da landbruget er et eksportorienteret erhverv, og samtidig er forbrugsafgifter administrativ tungt at løfte. Dette er bl.a. illustreret ved de dårlige erfaringer med den tidligere fedtafgift.

DI - DANSK INDUSTRI

Generelt takker DI for muligheden for at kommentere på Økonomi og Miljø 2023. DI vil gerne kvittere rådet for at bringe relevante problemstillinger som klimatilpasning og drivhusafgifter relateret til landbruget op sammen med andre aktuelle emner. Generelt er DI enige i mange af rådets pointer, men vil fremhæve vigtigheden af skabe rammer til grøn omstilling for de erhverv, som har svært ved at omstille sig. Det er afgørende for, at vi får en reel grøn omstilling. Hertil vil DI rejse en bekymring for, at man konkluderer for entydigt på analyserne i rapporten. Særligt ift. en CO₂-afgift kan man risikere at pålægge erhvervet en stor belastning, som ikke entydigt giver en reel reduktion. En CO₂-afgift er en vej mod at nå 2030-målet for landbruget, og DI afventer Svarer-rapportens anbefalinger. Analysen her kigger kun på et udsnit af landbrugsprodukter, og kun for danske forbrugere.

Til kapitel I: AKTUELLE MILJØØKONOMISKE PROBLEMSTILLINGER

Se bemærkninger til Klimatilpasning i kystzonen under bemærkningerne til kapitel II.

Om subnationale klimamål

Klima omstillingen skal langt hen af vejen ske lokalt. Derfor er indsatsen i kommuner og regioner positiv. Dertil anerkender DI, at en så ensartet afgift på tværs af stat, kommune og regioner giver den mest effektive vej til at opnå klimamålene.

Om opfyldelse af klimalovens 2025-mål

For DI er det væsentligt, at klimamål følges op af tidlig handling for at sikre så klare og langsigtede rammevilkår for det erhvervsliv som skal gennemføre omstillingen. DI har foreslået at hæve dieselaafgiften frem for at indføre en kilometerafgift for lastbiler, der er en upræcis beskat-

ning af CO₂. DI mener, at regeringens forslag om en højere dieselaftgift bør føre til en udskydelse af kilometerafgiften for lastbiler eller som minimum reduktion af taksterne. En dieselaftgift bør indføres som en CO₂-afgift på brændstof og ikke ved at forhøje energiaftgiften på diesel. Ellers øger man også afgifterne på biodiesel (2.g). DI skal endvidere pege på, at der i Sverige og Tyskland gives store tilskud til virksomhedernes investeringer i el-lastbiler og ladeinfrastruktur, og Danmark bør tilførende lignende understøttende tiltag.

Regeringens 2030-plan

DI anerkender DMØR's overordnede pointe om, at man ikke skal give statsstøtte eller tilskud, med mindre det er for at korrigere en markedsfejl. DI mener dog, i samarbejde med nordiske søsterorganisationer, at EU skal beholde klimaførertrøjen. Som sidebemærkning mener DI, at det grønne råderum skal prioriteres med et længere perspektiv in mente, så det ikke bliver brugt til lappeløsninger.

EU's klimaplan fit for 55

DI er helt enig i, at det reviderede CO₂-kvotesystem bliver markant mere ambitiøst og dertil også mere udbredt med det nye ETS2. I 2030 vil over 80 pct. af EU's udledninger være omfattet – kun landbruget har ikke en CO₂-pris på EU niveau. Men analyser er igangsat omkring muligheder for at udvikle en landbrugs-ETS. Man har igangsat analyse af EU's 2040-mål på EU-niveau, og DI mener, at denne ramme er vigtigere end at ændre på det danske 2030-mål.

DI er ikke enig i anbefalingen om at afskaffe mål i EU for VE og EE. Det giver investeringssikkerhed og driver nationale indsatser, lige som det er en stor del af 2040-rammen at se på hvordan arkitekturen skal indrettes. DI efterspørger afslutningsvis en analyse af hvordan CBAM vil sætte sig i adfærd og markedsstruktur.

Udledninger fra landbruget

DI anerkender de positive sideeffekter ved at reducere i landbruget. Klimaomstillingen i Danmark kræver incitamenter på produktionssiden, som kan suppleres af tiltag på efterspørgselsiden. Det er DI's vurdering at en CO₂-afgift på forbrugsleddet ikke er den bedste måde at omstille landbrugsproduktionen på. DI deler rådets betragtninger om, at en forbrugsafgift ikke vil give direkte tilskyndelse til at sænke udledninger på bedrifterne, lige som det ikke vil påvirke den af landbrugsproduktionen som eksporteres.

DI ser positivt på videreudvikling af bedriftsregnskaber, som er et afgørende grundlag for afgiftsbetaling. Det kan overvejes at indføre en indkørselsperiode med indberetninger frem mod indfasningen af en afgift. Det vil alt andet lige forbedre datagrundlaget.

Til kapitel II: KLIMATILPASNING I KYSTZONEN

Generelle bemærkninger til klimatilpasning

DI støtter det fokus, der er lagt i rapporten på at sikre, at de samfundsøkonomisk rentable klimatilpasningsprojekter bliver igangsat. DI har længe talt for en mere omfattende klimatilpasningsindsats, hvor en mere klar og entydig anvendelse af nytteprincippet står i centrum. DI er

også enig i DMØR's budskab om at af en mere risikobaseret præmiestruktur for stormflodsordningen vil give bedre incitamenter ift. at forebygge skader og til en mere hensigtsmæssig lokalisering af nye bygninger m.m.

Om skadesomkostninger ved stormflod

Analysen viser tydeligt, at Danmark kan imødesee meget større årlige skader fra stormflod i fremtiden, selv ved en begrænset global temperaturstigning. Det understreger, at vi skal op i tempo med sikring mod havvand. Analysen viser også, at skader på virksomheder vil stige drastisk ved en 100 årshændelse i fremtiden og udgøre ½-del af de samlede skadesudgifter. For at forebygge skader og sikre at Danmark er kendt som et klimarobust samfund at placere sin virksomhed i, så er det vigtigt at igangsætte de nødvendige beskyttelsestiltag.

Om effektiv klimatilpasning i kystzonen

DI deler DMØRS pointe om at uklarhed om bidragsfordelingen komplicerer projektprocessen for klimatilpasning i kystzonen.

DI vil gerne opfordre til at samspillet i naturbeskyttelses reglerne i bl.a. Natura2000 områder og § 3 områder analyseres. I praksis virker de uklare regler om håndtering af dette konfliktfelt, herunder reglerne om kompenserende foranstaltninger, ofte som en bremse for at nødvendige projekter bliver igangsat.

Til kapitel III: KØDFORBRUG OG DRIVHUSGASAFGIFTER

Generelle bemærkninger til kødforbrug og klimatilpasning

DI kvitterer for Rådets fokus på effekterne på kødforbruget som følge af prisstigninger. Emnet er særligt aktuelt i lyset af debatten omkring en CO₂-afgift i landbruget, som er en vej til at nå 2030-målet for landbruget, og som aktuelt behandles i regi af Svarer-udvalget.

Om præmis for analysen

Generelt mener DI, at man skal passe på med at konkludere for meget på analysens resultater. Som rådet selv fremfører, så er analysen baseret på data fra en periode i kølvandet på Corona med forhøjet inflation, krig og energikrise. Der er helt klart noget læring, men man skal nok passe på med at bruge situationen som en 1:1 sammenligning, idet energiprisstigningerne og prisstigningerne på råvarer på fødevarerområdet er globale fænomener og ikke et isoleret dansk fænomen, som en CO₂-afgift i udgangspunktet vil være. Hertil kommer, at analysen kun kigger på et udsnit af landbrugsprodukter, og kun for danske forbrugere.

Derudover tages der ikke højde for grænsehandelseffekterne af permanente prisstigninger i medfør af en afgift – uanset om afgiften lægges i producent- eller forbrugsleddet. Der er tidligere observeret en kraftig grænsehandelseffekt af stigninger i chokolade- og sukkervareafgiften, og man må forvente lignende vil kunne ske ved en drivhusgasafgift på landbrugsområdet.

Om prisovervæltning og lækagerate

DMØR regner med, at der vil være en stor prisovervæltning til forbrugerne ved afgifter på landbruget. DI vil gerne gøre opmærksom på en markant usikkerhed ved denne antagelse, idet landmænd og fødevarerproducenter opererer på et marked med stor global konkurrence.

Derfor kan man ikke uden videre antage en stor prisovervæltning gennem fødevareværdikæden.

DMØR finder en forholdsvis lav lækagerate. Man skal dog være opmærksom på at lækagen, særligt på kort sigt, kan være højere. Den lave rate skyldes, ud over ovenstående, en antagelse om reduktionsambitioner i udlandet, hvor der i andre fødevareproducerende lande endnu ikke er planlagt store tiltag i landbruget. Man skal have dette in mente, når man drager konklusioner. Usikkerheden indebærer en stor risiko for landbrugserhvervet. Hvis vi gerne vil have en landbrugsproduktion i Danmark, er vi nødt til at støtte en reel omstilling. Det kræver investeringer og tilskud i en overgangsperiode inden afgiften træder i kraft. Derudover skal vi tænke det globale ind, og fortsat lægge pres i EU.

FORBRUGERRÅDET TÆNK

Forbrugerrådet Tænks kommentarer til diskussionsoplæg 2023

Kapitel I: Aktuelle miljøøkonomiske problemstillinger

I Forbrugerrådet Tænk er vi enige i at den generelle CO₂e-afgift også skal omfatte landbrug og at afgiften skal være tilpas høj, så man er sikker på, at målet nås. Landbrugets andel i udledninger af både klimagasser og næringsstoffer er så høj, at det kræver en stor indsats, og de to indsatser bør samordnes.

Men vi mener det er en fejlslutning, at klimamålene kan nås med kun ét virkemiddel. Den generelle CO₂e-afgift kan ikke stå alene. Udover klimakrisen har vi en krise i biodiversitet og vandmiljø. Disse kan i høj grad løses vha. de samme virkemidler, hvorfor der kan opnås synergier ved at vælge de rette virkemidler. Formandskabet siger da også, at kvælstof-reguleringen skal være på plads, når klimareguleringen indføres. Men det er ikke nok at have en afgift, og så lade aktørerne frit vælge virkemidler. Det kan de i nogen grad, men vi er nødt til at fremme bestemte virkemidler aht. de nævnte synergier.

Vi er enige i, at det *ikke* giver sig selv, at Danmark opfylder EUs 2030-mål, selv om det kun på 55%. EU opgør nemlig de kumulative udledninger, hvad Danmarks 70%-mål ikke gør. Men ingen af målene inddrager reduktion af det klimaftryk uden for landets grænser, som skyldes vores forbrug og import. Her har vi også et ansvar, selvom vores direkte forpligtelser både inden for EU og FN-systemet (Paris-aftalen) drejer sig om udslip inden for vores geografiske område.

Der ville samtidig være nogle oplagte fordele for Danmark ved at være first-mover. Vi har tidligere haft denne rolle i ft. både vindkraft, energibesparelser, fjernvarme m.v., hvor det gav dansk erhvervsliv store muligheder på eksportmarkederne. Denne position er blevet klart svækket de senere år, men kunne med fordel genoprettes – både for at være en model for andre lande og for at skabe nye styrkepositioner for dansk erhvervsliv.

Formandskabet kritiserer, at EU udover sit klimamål for 2030 også har mål for VE og energieffektivitet (EE). Vi støtter tværtimod disse mål, som kan blive en fordel for Danmark, hvis vi griber

mulighederne og f.eks. gør en langt større EE-indsats, herunder i den eksisterende bygningsmasse.

Formandskabet tager afstand fra kommunale klimamål, men disse får kommuner til at stramme sig an og se nye muligheder, f.eks. når nogle kommuner inddrager deres klimaftryk uden for Danmarks grænser.

Udvinning af fossile brændsler i Nordsøen

Vi tager afstand fra forslaget om at åbne for udvinning af fossile brændsler i Nordsøen, blot med en afgift på udvinning. Langt størstedelen af verdens olie og gas skal forblive i undergrunden, hvis vi skal leve op til Paris-aftalen. Det ville undergrave den internationale 'Alliancen for stop af olie- og gasudvinning' (BOGA), som vi var med til at stifte. Olie- og gasfelter har lang levetid, før de er afskrevet, hvorfor der vil gå årtier, før nye felter lukkes ned lukket igen.

Udmøntning af det grønne råderum

Vi er enige i, at der ikke skal gives tilskud til initiativer, som har kort tilbagebetalingstid, og som kan konkurrere på markedsvilkår. En høj, ensartet CO₂-afgift vil sende det rigtige signal til CO₂-udledende erhverv og industrier. Men vi bør samtidig prioritere initiativer med størst CO₂-fortrængning og mest langsigtet effekt. Det kan være energieffektivisering, ren vedvarende energi, varmepumper og elektrificering af større dele af samfundet.

Biomasse og LULUCF

Vi undrer os over, at formandskabet ikke omtaler Danmarks kolossale afbrænding af træ og træpiller, som hvert år udleder 15 mio. tons CO₂. Selv om der i betydelig grad sker genplantning, så sker CO₂-optagelsen med stor forsinkelse ift. udledningen af CO₂. Man bør stoppe al direkte og indirekte støtte til afbrænding af biomasse (særligt træ) og i stedet indføre afgift herpå.

Afsnittet om LULUCF-mål burde forholde sig mere kritisk til Danmarks målopfyldelse. Vi er et af tre lande i EU, som siden 2011 har haft et negativt LULUCF-regnskab, bl.a. pga. det høje forbrug af træ til el og fjernvarme - og regningen ender hos Staten. De danske udledninger i sektoren øges i disse år. Men det ville ævne muligt at skifte til mere klimavenlige energikilder til både strøm og opvarmning, som vind, sol kombineret med varmepumper, varmelagre og biogas.

Byrdefordelingssektoren

Det Europæiske Miljøagentur (EEA) peger på, at Danmark skal reducere med 50% i ikke-kvotesektoren i 2030 – akkumuleret. Det kan ende med en stor og dyr reduktionsmanko – primært pga. udledninger fra landbruget. Klimarådets 2023-statusrapport konkluderer, at Danmark frem til 2030 vil opbygge et akkumuleret reduktionsbehov på ca. 15,7 millioner tons i ikke-kvotesektoren og på ca. 9,5 millioner tons i LULUCF-sektoren - i alt 25,2 millioner tons CO₂

CO₂-afgift

Formandskabet ønsker at hele afgiften skal ligge på udledning – og begrundet det med at den dermed også omfatter eksport. Men herved får vi den maximale lækageeffekt, da lækagen er knyttet til udledningsafgift kun på dansk produktion, mens forbrugsafgifter også rammer importen. Ved Folketingets aftale om klimaafgift ift. industri, førte dette til et særligt lavt afgiftsniveau

på de mest konkurrenceudsatte erhverv. I industri-aftalen var det den mineralogiske industri, mens det samme ved en kommende landbrugsaftale kan ske med den animalske sektor.

En afgift kun på udledninger, vil friholde importerede fødevarer, som så får en konkurrencefordel. Det er således ikke korrekt, når formandskabet skriver (s. 4), at en afgift udelukkende i produktionsleddet vil øge prisen på alle fødevarer, hvor produktionsprocessen *ikke* omlægges i en mere klimavenlig retning – dette gælder netop ikke de importerede fødevarer. Disse kan kun påvirkes via en forbrugsafgift, som i særlig grad vil påvirke forbruget i retning af flere plantebaserede fødevarer. På den anden side vil forbrugsafgiften være ens for den enkelte type af varer, uanset de konkrete fremstillingsmetoder. Dvs. den giver ikke incitament til individuel grøn omstilling af produktionsmetoder. Derfor er det mest hensigtsmæssige en kombination af afgift i produktions- og i forbrugsleddet. Formandskabet mener, at en forbrugsafgift ikke er omkostningseffektiv. Men det skyldes, at de kun sammenligner rene udlednings- og forbrugsafgifter. Det optimale vil være en kombination.

Det bør sikres, at afgiften ikke får social slagside – det kan let gøres i form af en kompensation til lavindkomstgrupper, svarende til et moderat forbrug af klimabelastende varer, jfr. erfaringerne fra stigningerne i grønne afgifter i 90'erne. Kompensationen vil kun koste en mindre del af provenuet fra forbrugsafgiften. Provenuet fra produktionsafgiften bør bruges til grøn omstilling i landbruget. Det bør dog ikke tilbageføres en-til-en til de enkelte landbrugsbrancher. Afgifter fra den animalske landbrugsproduktion bør således ikke udelukkende gå til omstilling af den animalske produktion, men i høj grad til omlægning fra animalske til plantebaserede fødevarer.

Kapitel II: Klimatilpasning i kystzonen

Vi kan tilslutte os forslaget om et ekspertudvalg, der ser på justeringer i stormflodsordningen. Det bør dog præciseres, at udvalget skal ses på justeringer *inden for* rammerne af en kollektiv ordning. Opgives denne risikerer vi et monopoliseret marked med et eller to forsikringselskaber, der selv kan sætte prisen, fordi realkreditforeningerne gør en forsikring til en betingelse for at yde lån. Derved kan borgere blive stavnsbundet til huse, der ikke er købere til, fordi der ikke kan tegnes forsikring.

Vi er enige i, at en stormflodsordning, der er obligatorisk og dækker alle skader ligeligt for alle huse på basis af ens tilskud fra alle boligejere, er problematisk, fordi der er tale om en omfordeling fra lavindkomstgrupper til højindkomstgrupper. Derfor accepteres eksempelvis også en forholdsvis høj egenbetaling (selvrisiko) ved skader, og i det hele taget en række begrænsninger for dækning.

Ved nybyggeri i risikoområder er der tale om boligejere, der løber en risiko med åbne øje. Men der er også huse i risikoområder, der er bygget før klimaforandringerne fik risikoen til at stige. Ejerne af disse kan uden egen skyld få store problemer, hvis det kollektive element i ordningen opgives.

Der bør ses på differentierede risikopræmier for nybyggeri, men med bevarelse af den kollektive dækning, især for ældre huse - forudsat at kommunerne opfylder deres planlægningsforpligtelse og oplyser bygherrerne før de giver byggetilladelse, samt stiller skærpede krav til sikring af byggeriet i de truede områder. Der kunne også ved nybyggeri stilles krav til forebyggelse, som forudsætning for dækning.

Det er kun seks år siden, at der sidst blev foretaget en grundig evaluering af stormflodsordningen, som resulterede i en række justeringer. Et nyt ekspertudvalg bør derfor bygge videre på dette udredningsarbejde, men også med udgangspunkt i erfaringerne fra de ekstreme vejsituationer i 2023.

Kapitel III: Kødfordbrug og drivhusgasafgifter

Vi er enige i, som analysen også viser, at brug af afgifter faktisk virker. Det er også positivt at se, ud fra erfaringerne fra stigning i kødpriser i 2021-22, at fald i forbrug af én kødtype kun i ringe omfang fører til stigning på andre kødtyper – men derimod fører til stigning i helt andre typer af fødevarer. Formandskabet konkluderer desuden, at prisstigninger ikke fører til skift til importeret kød. Denne erfaring mener vi dog ikke kan overføres til en afgift på indenlandsk klimagasudledning, da vi her vil se stigning i prisen på indenlandsk produceret kød, mens importeret kød slet ikke stiger – denne forskel var mindre i 2021-22.

Som nævnt ønsker vi både en afgift på klimabelastende produktion og på forbrug af de mest klimabelastende fødevarer, dvs. kød, smør og (gul) ost. Dette vil samtidig give en lavere lækageeffekt, og dermed vil det være lettere for politikerne at fastlægge afgiften på et niveau, som er højt nok til at nå klimamålene. En 100 kr's fordyrelse om året for kød for en familie – som rapportens beregning peger på - er så lav, at den næppe vil virke tilstrækkeligt adfærdsregulerende.

GREEN POWER DENMARK

Først og fremmest vil Green Power Denmark gerne takke for muligheden for at kommentere på Økonomi og Miljø 2023. I denne rapport tager DMØR fat i nogle meget væsentlige problemstillinger omkring den grønne omstilling. Henholdsvis klimatilpasning i kystzoner og konsekvenser ved CO₂-beskatning af landbrug.

Tidligere på året resulterede oversvømmelsen af flere danske kystbyer både i længerevarende lokale strømafbrydelser og betragtelige materielle skader på elnetanlæg. Green Power Denmark er enige med DMØR i, at rette rammer skal skabes så samfundsøkonomisk fordelagtige klimatilpasningsprojekter gennemføres og dermed reducerer skadesomkostningen ved fremtidige oversvømmelser.

Helt overordnet mener Green Power Denmark at en CO₂-afgift på de dele af landbrugets drivhusgasudledninger, hvor afgiften er mulig at implementere, er den rigtige vej at gå. Samtidigt er det afgørende, at der skabes tilstrækkelige rammer til at udvikle og implementere nye CO₂-reducerende teknologier, fx pyrolyse, som kan understøtte en reel grøn omstilling af landbruget.

Kommentarer til kapitel I: Aktuelle miljøøkonomiske problemstillinger:

Subnationale klimamål

Green Power Denmark er meget enige med DMØR i, at hvis kommunerne vil bidrage til Danmarks grønne omstilling, bør de fokusere på at skabe effektive godkendelseprocesser og kommunalplaner som understøtter udbygningen af vindmøller, solceller, ladestandere og grøn infrastruktur, hvilket samtidigt understøtter nationale klimamål.

Vi er enige i, at lokale klimamål ikke er et omkostningseffektivt værktøj til at drive Danmarks grønne omstilling. De kan dog være væsentlige for at skabe lokal opbakning og inddragelse.

Regeringens 2030-plan og grøn statsstøtte

Vi forstår godt DMØR's bekymring om risikoen for at international konkurrence på statsstøtteområdet risikerer at blive en samfundsøkonomisk omkostning. I Green Power Denmark er vi ikke tilhængere af statsstøtte. Men vi mener, at Danmark er nødt til at tage bestik af den seneste geopolitiske udvikling og føre en aktiv industripolitik, så vi, og EU, i højere grad kan realisere de politiske ambitioner om større energiuafhængighed og strategisk autonomi, og samtidigt fastholder rollen som et klima-foregangsland med verdensførende grønne virksomheder.

Anbefalinger til EU's klimapolitik

Green Power Denmark er enige med DMØR i, at oprettelsen af ETSII er et yderst hensigtsmæssigt skridt i retningen mod at sikre en omkostningseffektiv klimapolitik på EU-niveau. Vi mener dog, at bestemte delmål kan være relevante for at sikre en løbende udvikling. Fx en løbende national udbygning af vedvarende energi. Samtidigt er det med til at reducere usikkerheden og giver mere forudsigelighed for investeringer i den grønne værdikæde. Dette kan være særligt relevant i de kommende år, hvor den grønne energiindustri – efter nogle år med meget begrænset udbygning af vedvarende energi - skal opskalere udbygningen massivt for at kunne indfri de politiske ambitioner.

Dansk klimapolitik efter 2030

Green Power Denmark er enige i, at vigtigt at indtænke lækagerisici i den danske klimapolitik.

Hertil kan det nævnes, at Green Power Denmark mener, at Danmarks globale klimainsats bør styrkes ved at opstille nye klimamål. Målene skal supplere vores nuværende nationale klimamål. Fx bør Danmark have et klimamål for omstillingen af international skibs- og luftfart. Udledninger fra international transport medtages ikke i andre landes nationale klimamål og må derfor anses for at blive underprioriteret.

I den forbindelse vil vi gerne opfordre DMØR til at kigge nærmere på muligheden for at styrke Danmarks globale klimainsats sit kommende arbejde.

SÆRLIGT SAGKYNDIG JETTE BREDAHL JACOBSEN

Kapitel I: Aktuelle miljøøkonomiske problemstillinger

Forskellige klimarelaterede politikker kommenteres – bl.a. fremhæves en pointe om at statsstøtteordninger bør begrundes i markedsfejl og ellers ikke gennemføres, da de er fordyrende. Det er selvsagt rigtigt, men i litteraturen fremhæves en række markedsfejl i forhold til R&D, og R&D er nødvendigt for den grønne omstilling. Under visse forudsætninger kan det være hensigtsmæssigt at støtte disse. Det kunne være interessant om DØR i fremtiden undersøgte rammerne for R&D, og også for om der er markedsfejl i forhold til implementeringen af nye teknologier, som bør adresseres.

Dernæst kommenteres EUs klimaplan for 2030 (fit-for-55) og det fremhæves at opfyldes den, kan EU's bidrag til at holde den globale opvarmning til 1.5 grad opnås. Som ESABCC (2023) viser, er dette muligt, men det afhænger af hvilken andel af udledningsreduktioner der anses som EU's rimelige andel. Det er ultimativt et politisk valg. Yderligere påpeger ESABCC at der kan være fordele ved at overperforme på denne målsætning i forhold til at nå 2050 målsætningen.

DØR forholder sig kritisk over for EU's mål om energieffektivitet og vedvarende energi fordi det er fordyrende med supplerende målsætninger. Det er en god og vigtig pointe. Man kan dog overveje om disse politikker ikke adresserer andre eksternaliteter tillige 1) en række studier (fx citeret i (ESABCC, 2023)) peger på at politikker som målrettes forbrugssiden kan bidrage til omkostningsminimering, 2) der er eksternaliteter ved energiproduktionen og -nettet som ikke afspejles fuldt ud i prisen på energi, det bør der tages hånd om, og her er energisparemål en vej (om end ikke nødvendigvis den mest omkostningseffektive), 3) fordelingsmæssige hensyn: energifattigdom er et problem i store dele af Europa, og litteraturen argumenterer for at man bør adressere det separat fra almindelig omfordeling (Lowans et al., 2021; Tundys et al., 2021). Her spiller energieffektivitet en central rolle.

DØR kommenterer også på skærpede målsætninger generelt og fremhæver, at hvis ETSS II kommer til at fungere uden en maksimalpris vil problemet være løst. Med en max-pris på 45 € kan man have sine tvivl om hvorvidt denne antagelse holder. Men vi må jo se hvordan både makspris og marked udvikler sig.

Kapitel II: Klimatilpasning i Kystzonen

DØR laver en relevant analyse ved at se på skadesomkostningerne ved stormflod. Den er generelt solid og når frem til relevante konklusioner og anbefalinger.

En ting man skal være opmærksom på er, at oversvømmelseslitteraturen har udviklet sin egen terminologi for risiko, som afviger fra gængs økonomisk sprogbrug (hvor risiko er en sandsynlighed, mens det i oversvømmelseslitteraturen er forventede (årlige) skader). Det påpeges i en fodnote at kapitlet benytter almindelig [økonomisk] sprogbrug. Det er vigtigt at holde sig for øje for at undgå misforståelse.

En interessant bemærkning er den øgede transaktionsomkostning og risiko for fejlinvesteringer som følge af en uklar fordelingsnøgle for omkostningerne. Det er et væsentligt argument for at skabe klarere retningslinjer på området.

Rapporten argumenterer også for at der ikke gives incitament til lokaliseringstilpasning, med den nuværende ordning og påpeger, at der er foretaget betragtelige mængder nybyggeri i oversvømmelsestruede områder de senere år. Det kunne have været relevant at vide hvorvidt der her er tale om fornyelse af eksisterende bygningsmasse (hvorved den eksisterende resterende boligmasse i et område må formodes stadig at skulle beskyttes (hvor kollektive tiltag er at foretrække), dvs. omkostningen til beskyttelse ikke vil stige) eller der er tale om nye boligområder som vil kræve ny beskyttelse (men det ændrer naturligvis ikke på argumentet om at der ikke er incitament til ændret lokalisering – blot om der er empirisk grundlag for hvor stort et samfundsøkonomisk problem det er).

Generelt antages, at der er transparens omkring oversvømmelsesrisikoen. Det er dog værd at bemærke at Lautrup et al (2021) finder at flertallet der bor i oversvømmelsestruede områder ikke har undersøgt risikoen inden bosætning, og heller ikke alle efter.

Danmarks højdemodel benyttes som grundlag. Jeg er ikke ekspert på indholdet af denne model, men de i kapitlet viste kort får mig til at overveje om etableret kystbeskyttelse mon er tilstrækkeligt godt medtaget?

I kapitlet er påvirkningen af huspriser ikke medtaget. Dette er undersøgt i bl.a. (Lautrup et al., 2023; Mirone & Poeschi, 2021). Begge finder at huspriserne er lavere i oversvømmelsestruede områder end andre, mens Lautrup et al finder, at hvis man korrigerer for påvirkningen ved en reel oversvømmelse, så forsvinder denne effekt. Prisreduktionen som følge af en oplevet oversvømmelse er markant, men aftager, og efter 3 år er den udvisket. Lautrup et al tillægger effekten immaterielle skader (stress, ubehag, sygefravær, mv) da stormflodsordningen dækker skaderne. Disse er ikke medregnet i DØRs opgørelser, men er velfærdsøkonomiske tab. I spørgeskemaundersøgelser finder (Halsnæs et al., 2020; Lautrup et al., 2021) at disse er betydelige, mens (Lautrup et al., 2021) ikke kan genfinde dem i en registerdataanalyse; begge studier dog baseret på relativt små datasæt. Det er værd at bemærke at sådanne effekter ikke er med i rapporten her.

At folk glemmer risikoen er ofte fundet i litteraturen. Rapporten foreslår, at hvis en forsikringsordning er frivillig, og præmien risiko- (og værdi-) afhængig, så vil realkreditinstitutter stille krav om at en sådan for finansiering. Men vil de det hvis risikoen kun i en begrænset årrække efter en hændelse afspejles i prisen?

Der argumenteres for at staten kun i sjældne tilfælde bør medfinansiere kystsikring, og kritisk national infrastruktur nævnes. Til dette bør måske tilføjes kulturelle værdier og natur- og rekreative værdier af national interesse.

Samtidig argumenteres der for kommunal finansiering hvis der er rekreative interesser. Her bør kulturværdier nok også nævnes.

Kystsikring går i flere tilfælde på tværs af kommuner. Det havde været relevant om kapitlet også havde behandlet disse situationer.

Kapitel III: Kødforbrug og drivhusgasafgifter

Kapitlet udnytter den bratte stigning i kødpriser i 2022 til at analysere hvordan husholdninger reagerer på prisstigninger. Det er en god case, og kan give indsigt i hvordan forbrugere vil reagere ved tilsvarende stigninger på kød som følge af en drivhusgasafgift. Om end det er fejlkilder som er påpeget i kapitlet syntes jeg det er værd at nævne to som begge vil trække i retning af at forbrugernes adfærdsændring kan være overestimeret 1) datagrundlaget er et panel som på ugentlig basis indrapporterer al deres indkøb. Det er med stor sandsynlighed forbrugere som er mere pris-, marked- og fødevarerbevidste end andre – alene ud fra den indsigt det giver at indrapportere alt. Man kan derfor forvente at de reagerer kraftigere end andre. 2) der er tale om en effekt af relativ kort varighed (selvom der laves følsomhedsanalyser på længden). Litteraturen peger generelt på, at der er forskel på chok, som den bratte stigning, og en permanent stigning, og at effekter typisk er størst ved chok. Dette er af betydning for i hvilket omfang indsigten kan overføres til en prisstigning som følge af en drivhusgasafgift. Omvendt, så betyder vaner meget for fødevarervalg, og disse kan ændres ved permanente ændringer. Endelig er det værd at bemærke at substitution til fx mælkebaserede produkter ikke indregnes.

Referencer

ESABCC. (2023). *Scientific advice for the determination of an EU-wide 2040 climate target and a greenhouse gas budget for 2030-2050*. <https://climate-advisory-board.europa.eu/reports-and-publications/scientific-advice-for-the-determination-of-an-eu-wide-2040>

Halsnæs, K., Møller, P. L., Bay, L., Svenningsen, L. S., Dømggaard, M. L., & Larsen, M. A. D. (2020). *Omkostninger ved kystoversvømmelse i Jyllinge Nordmark Resultater fra spørgeskemaundersøgelse blandt beboere*. https://backend.orbit.dtu.dk/ws/portalfiles/portal/247309658/Rapport_JyllingeNordmark_2705.pdf

Lautrup, M., Matthiesen, L. L., Jacobsen, J. B., & Panduro, T. E. (2021). *No Title Tættere på klimatilpasningens samlede effekter*. https://static-curis.ku.dk/portal/files/273015089/IFRO_Rapport_297.pdf

Lautrup, M., Matthiesen, L. L., Jacobsen, J. B., & Panduro, T. E. (2023). Welfare Effects and the Immaterial Costs of Coastal Flooding. *Environmental and Resource Economics*, 85(2), 415–441. <https://doi.org/10.1007/s10640-023-00771-9>

Lowans, C., Furszyfer Del Rio, D., Sovacool, B. K., Rooney, D., & Foley, A. M. (2021). What is the state of the art in energy and transport poverty metrics? A critical and comprehensive review. *Energy Economics*, 101(May), 105360. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2021.105360>

Mirone, G., & Poeschi, J. (2021). *Flood risk discounts in the Danish housing market*. <https://doi.org/https://www.nationalbanken.dk/da/viden-og-nyheder/publikationer-og-taler/arkiv->

publikationer/2021/risiko-for-oversvoemmelse-paa-det-danske-boligmarked

Tundys, B., Bretyn, A., & Urbaniak, M. (2021). Energy poverty and sustainable economic development: An exploration of correlations and interdependencies in european countries. *Energies*, 14(22). <https://doi.org/10.3390/en14227640>

SÆRLIG SAGKYNDIG MOGENS FOSGERAU

Kapitel I: Aktuel miljøøkonomisk politik

Diskussionen af **subnationale klimamål** er god og meget velkommen. Hvis man kan ønske sig mere, kunne det være en mere detaljeret gennemgang af de kommunale klimatiltag fra et økonomifagligt perspektiv. Det vil naturligvis være ressourcekrævende, fordi der er mange kommuner med hver deres politik, men omvendt er det ret meget potentiel virkelig inefficent klimapolitik, der ellers vil gå under radaren.

Gennemgangen er **EU's klimaplan For for 55** er også yderst velkommen og tiltrængt. Fit for 55 er vidtgående og ændrer ganske meget på rammerne, som den danske klimapolitik føres under. Der er derfor anledning til at gentænke vores klimapolitik, så den tager højde for den klimapolitik, Danmark har været med til at vedtage i EU.

Det nuværende kvotesystem ETS I suppleres med ETS II, således at al emission fra EU er omfattet af kvotesystemer, bortset fra landbrug og affald. Den sidste ETS I kvote sælges i 2039. Den sidste ETS II kvote sælges i 2042. Det er meget markant. Som John Hassler talte om på årets miljøøkonomiske konference, bliver det et afgørende spørgsmål, hvordan vi klarer dette som samfund. Det bliver også et spørgsmål, hvad vi skal med særskilt danske klimamål.

Der er i sagens natur mange vigtige ubesvarede spørgsmål. Her er nogle af dem.

- Gennemgangen kunne have omtalt, hvad der sker med provenuet fra ETS II. Hvor meget bliver omfordelt mellem landene? Hvordan kommer den sociale klimafond til at virke? Hvordan er det nu med øremærkning?
- Gennemgangen kunne også have omtalt det aftalte stop for salg af nye fossilbiler i 2035. Vil der overhovedet være noget salg af fossile biler til den tid, når sidste ETS II kvote sælges i 2042? Vil det være muligt at lave en så stor ændring uden en større reduktion i den transportmæssige mobilitet?
- Kvoteprisen i ETS I og II må forventes at blive meget høj frem mod 2039/2042. Hvilke tilpasninger bør det føre til i det danske afgiftssystem? Hvordan håndteres negative emissioner i sammenhæng med kvotesystemerne?
- Prisloftet i ETS II på 335 kroner per ton CO₂ synes meget lavt i forhold til at sidste kvote skal sælges i 2042. Det svarer til under en krone per liter benzin ex moms. Den uregulerede pris må forventes at komme væsentlig højere op.
- Som jeg har forstået det indtil videre, vil en kvotepris over loftet udløse kvoter fra en markedsstabilitetsreserve for ETS II. Hvordan kommer den til at fungere? Vil den være

stor nok til at kunne holde kvoteprisen nede eller må man alligevel forvente højere priser?

- Indførslen af C-BAM er koblet sammen med udfasning af gratiskvoter. Det er vel også en markant ændring.

I **Anbefalinger til EU's klimapolitik** kritiseres EU's supplerende delmål. EU har også anden regulering, der supplerer klimamålene, fx krav til bilproducenterne og stop for salg af fossile biler i 2035. Blanchard, Gollier og Tirole (2023) argumenterer for komplementære indsatser overfor forbrugerne med henvisning til forskellige markedsimperfektioner. Jeg synes på den baggrund rapporten slipper lidt let over at afvise supplerende delmål.

Endelig gør afsnittet **Dansk klimapolitik efter 2030** det ret klart, at der er behov for at den danske politik bør tage højde for den politik, vi allerede har vedtaget i EU.

I diskussionen af lækage ærgrer det mig en smule, at præmissen om at lækage er et problem ikke bliver udfordret.

Udledninger fra landbruget diskuterer mulig kompensation af landbruget for en drivhusgas-afgift. I den sammenhæng kunne det være relevant at diskutere et kvotesystem omfattende tildeling af gratiskvoter.

